

ეკოტურიზმის როლი საქართველოს ტურიზმის მდგრად განვითარებაში

მეტრეველი მარინა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ჯაფარიძე ოთარ

აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

გარემოს და განვითარების პოლიტიკის ერთ ჭრილში განხილვის აუცილებლობა ფართოდ არის გაცნობიერებული მსოფლიოში მას შემდეგ, რაც „მდგრადი განვითარება“ ჩამოყალიბდა, როგორც საზოგადოების განვითარების წარმართველი პრინციპი. მრავალი ქვეყნისათვის გარემოსდაცვითი ასპექტების განხილვა ტურიზმის დარგთან კავშირში ერთი-ერთი მთავარი სექტორული გამოწვევა გახდა.

დღევანდელ მსოფლიოში არსებული ცხოვრების მაღალი სიჩქარისა და ურბანიზაციის პირობებში, ეკოტურიზმი ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად ჩამოყალიბდა. როგორც მსოფლიო ტურიზმის ასოციაცია, ასევე საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ ეკოტურიზმი აღიარებულ იქნა პრიორიტეტულ მიმართულებად. ის მსოფლიოს მდგრადი განვითარების საკითხში უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი გახდა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ნაშრომი ეძღვნება საქართველოს ეკოტურისტული პოტენციალის შენარჩუნებას და მისი განვითარებისთვის განსახორციელებელი ღონისძიებების იდენტიფიცირებას.

ნაშრომში აღწერილია ეკოტურიზმის ძირითადი მიმართულებები და მასში არსებული პრობლემები; განსაზღვრულია მისი განვითარების შესაძლებლობები; ასევე, მოცემულია ემპირიული კვლევა, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს საქართველოში ეკოტურიზმის განვითარების შემაფერხებელი და ხელშემწყობი ფაქტორების გამოკვლევა. აღნიშნული კვლევისა და ეკოტურიზმში მომუშავე გიდების გამოკითხვის ანალიზის შედეგად განვსაზღვრეთ საკვლევი თემისათვის აქტუალური საკითხები.

ნაშრომის ძირითადი ამოცანაა კვლევის საფუძველზე მიღებული დასკვნების შედეგად შემუშავებული რეკომენდაციები დაინერგოს და გამოყენებულ იქნას ქვეყანაში მდგრადი ტურიზმის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სახეობის - ეკოტურიზმის განვითარებისა და ხელშესაწყობისთვის.

საკვანძო სიტყვები: ეკოტურიზმის სახეობები, მდგრადი ტურიზმი, დაცული ტერიტორიები, გიდი, ადგილობრივი მოსახლეობა.

ძირითადი ტექსტი

დღეს, როდესაც მსოფლიო დგას მრავალი გამოწვევის წინაშე, ისე როგორც არასდროს არის მნიშვნელოვანი ეკოლოგიაზე და გარემოზე ფიქრი. პანდემიამ და დღეს არსებულმა ბირთვულმა საფრთხემ, რომელიც რუსეთ-უკრაინის ომიდან მომდინარეობს, მსოფლიო ახალი რეალობის წინაშე დააყენა. მდგრადი განვითარება, ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და ეკოსისტემის გაუმჯობესება თუ შენარჩუნება მნიშვნელოვანია მომავალი თაობისთვის. ასევე მნიშვნელოვანია ავთენტურ გარემოში ქცევის კულტურის ამაღლება.

საქართველოს ეკონომიკური გაჯანსაღების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ეკოტურიზმის ხელშეწყობა, რომელიც თავის თავში მოიცავს ისეთ სათავგადასავლო მიმართულებებს, როგორებიცაა: ალპინიზმი, ლაშქრობა, აგროტურიზმი. ასევე ისეთი დღესდღეობით ნაკლებპოპულარული - თუმცა დიდი პოტენციალის მქონდე მიმართულებები, როგორებიცაა: სპელეოლოგია, რაფტინგი, დაივინგი, ფრინველზე დაკვირვება (birdwatching).

ეკოტურიზმის განვითარებით ხელი ეწყო ადგილობრივების აქტიურ ჩართულობას და მათი ცნობიერების ამაღლებას ბუნებრივი გარემოს მდგრადი გამოყენებისთვის, რაც თავის მხრივ დამატებითი ეკონომიკური სარგებლის მომტანია რეგიონის მოსახლეობისთვის. ეკოტურიზმის

დადებით როლზე მეტყველებს ისიც, რომ იგი სარგებლიანია ყველა რგოლისთვის როგორც ტურისტული კომპანიებისთვის, ასევე ადგილობრივი მოსახლეობისთვის და გარემოსთვის - ეს იმ დროს როდესაც სხვა ტურისტული მიმართულების სარგებელი ხშირად თავად ამ ტურისტული კომპანიების იქით არ გადის.

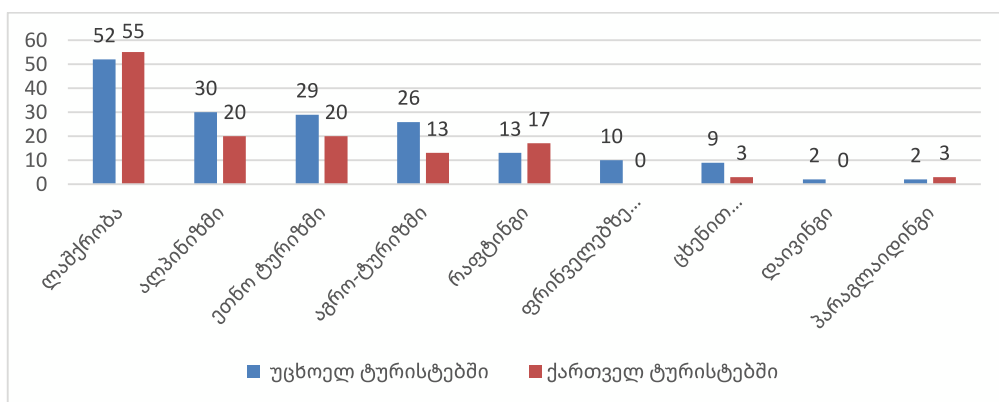
ქვეყნისთვის ეკოტურიზმის მნიშვნელოვნებიდან გამომდინარე, საჭიროდ ჩავთვალეთ ჩაგვეტარებინა ემპირიული კვლევა, რომლის მიზანიც იქნებოდა საქართველოში ეკოტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებული პრობლემების იდენტიფიცირება და განვითარების პერპექტივების დადგენა ქართველი და უცხოელი მომხმარებლის ჭრილში.

საქართველოში ეკოტურისტული მიმართულებების განვითარება ჯერ-ჯერობით ეყრდნობა მხოლოდ რეგიონების გეოგრაფიულ და ბუნებრივ გარემოს, ქვეყნის კულტურასა და ტრადიციებს. შესაბამისად, ეკოტურიზმის განვითარებაში ფაქტიურად არ მონაწილეებს საზოგადოების მხრიდან ხელოვნურად შექმნილი და მხარდაჭერილი ფაქტორები, როგორებიცაა სათანადო საკანონმდებლო და საინფორმაციო ბაზა, ბიზნეს სექტორის და ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა და სხვ.

ამასთანავე, საქართველოში ძალიან დაბალია ეკოტურიზმის ძირითადი ფუნქციის ცნობადობა - როგორც ეკოტურისტული რეგიონების ადგილობრივ მოსახლეობაში, ასევე სექტორში დასაქმებულ ადამიანებში, ჩვენ შემთხვევაში ყურადღებას გავამახვილებთ გიდების ინფორმირებულობაზე. ეს კი გამოწვეულია ერთი მხრივ, მაღალპროფესიული გიდის ნაკლებობით და მათი არსებული ცოდნის მხოლოდ გამოცდილების საფუძველზე (და არა თეორიულ ცოდნებზე დაყრდნობით) ჩამოყალიბებით, მეორე მხრივ კი ეკოტურიზმის განვითარებისათვის საჭირო მარკეტინგული ღონისძიებებისა და ადგილობრივ მოსახლეობასთან კომუნიკაციის სიმწირით.

კვლევის სამიზნე სეგმენტად განვსაზღვრეთ ეკოტურიზმის მიმართულებით მომუშავე გიდები და ტურისტული კომპანიები, რომლებიც ახდენენ როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოელი ტურისტების ეკოტურისტული მარშრუტების ორგანიზებას. კვლევის მეთოდად გამოყენებული იქნა რაოდენობრივი კვლევა ონლაინ ანკეტირების (100 ტურისტული კომპანია და ეკოტურისტული გიდი) საშუალებით.

გიდების სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ მათი ძირითადი ნაწილისთვის ეკოტურიზმის პრინციპები კარგადაა ნაცნობი - რაც თავის მხრივ იმაზე მიუთითებს, რომ სფეროს რეალურად ხყავს პროფესიონალი გიდები და ეს ფაქტორი ნაკლებად შეიძლება დასახელდეს სექტორის განვითარების მთავარ შემაფერხებელ პარამეტრად.

სურათი 1. ეკოტურიზმის პოპულარული მიმართულებები

თუმცა, ის გარემოება რომ მათ მცირე ნაწილს ეკოტურიზმზე არცთუ სწორი წარმოდგენა აქვს, ბუნებრივია ტოვებს იმის საჭიროებას, რომ პროფესიონალიზმის გაუმჯობესების და ამაღლების პროცესი უწყვეტი უნდა იყოს და ამას უნდა მიეცეს სისტემური, აკადემიური ხასიათი. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ ყველაზე ხშირად მოთხოვნად ეკოტურისტულ მიმართულებად ლაშქრობა

სახელდება ორივე კატეგორიის სეგმენტში. ამის მიზეზი, პირველ რიგში, საქართველოს გეოგრაფიული მრავალფეროვნებაა, ასევე ისიც რომ ლაშქრობას არ ჭირდება განსაკუთრებული ინფრასტრუქტურული მოწყობა. იგივე შეიძლება ითქვას გიდების სპეციალური ფიზიკური მომზადების საჭიროებაზე ლაშქრობის შემთხვევაში.

კვლევის თანახმად პოპულარობით მეორე ადგილს იკავებს ალპინიზმი - საქართველოსთვის ის საკმაოდ ტრადიციული დარგია, ალპინისტური მარშრუტებიც კარგად დამუშავებულია და პროფესიონალი კადრებიც ძირითადად საერთაშორისო დონეზე გადამზადებული. იმის გათვალისწინებით რომ ჩვენი ქვეყნის ლანდშაფტი იძლევა ექსტრემალური ეკოტურისტული მარშრუტების განხორციელების საშუალებას - ამ დარგის პოპულარობაც ბუნებრივია.

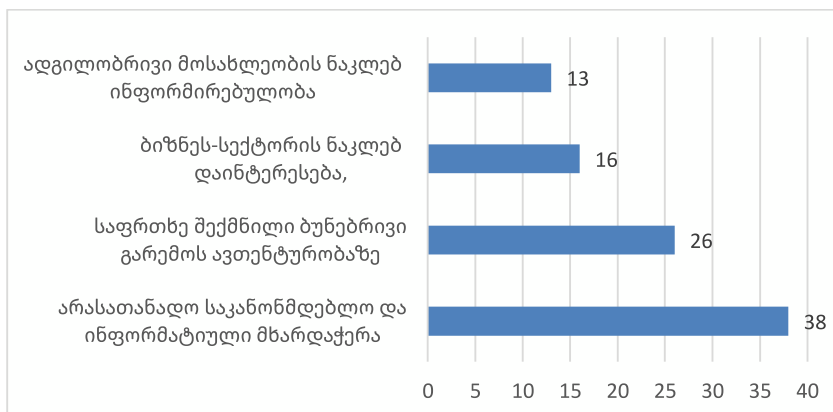
პოპულარულ ეკოტურისტულ მიმდინარეობებს შორის დასახელდა ეთნო და აგროტურიზმი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის, რომ ერთიც და მეორეც საკმაოდ მოთხოვნიდა, როგორც უცხოელ, ასევე ქართველ ტურისტებში - რაც ქართული ტრადიციებით და კულტურული მრავალფეროვნების ინტერესითაა გამოწვეული. (სურათი 1.)

არ შეიძლება ხაზი არ გაუუსვათ ჯერ-ჯერობით ისეთ ნაკლებად მოთხოვნილ ეკოტურისტულ მიმართულებებს, როგორებიცაა: დაივინგი, ფრინველებზე დაკვირვება, პარაგლაიდინგი, სხვადასხვა ტიპის საწყლოსნო ეკოტურისტული სახეობები. მათი მეტნაკლები პოპულარობა მხოლოდ უცხოელ ტურისტებში ფიქსირდება, თუმცა მათი მოთხოვნის სიმცირეს საქართველოში ამ მიმართულებების განვითარებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის, აღჭურვილობის, პროფესიონალი გიდების ნაკლებობა და მაღალბიუჯეტურობა წარმოადგენს, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნული მიმართულებები ჯერ კიდევ აუთვისებელ მიმართულებებს წარმოადგენენ საქართველოს ტურისტული ბიზნესისთვის.

ეკოტურიზმის პოზიტიურ/ხელისშემწყობ ფაქტორს წარმოადგენს ის, რომ პოპულარული მიმართულებების განვითარების ხელისშემწილ ფაქტორებს შორის (ლაშქრობა, ალპინიზმი, ეთნო და აგროტურიზმი და ა.შ.) არ სახელდება საჭირო ინფრასტრუქტურული, აღჭურვილობითი ან/და პროფესიონალების დეფიციტი.

ეს გამოწვეულია იმით, რომ ეკოტურისტული მიმართულებით ბოლო წლებში შეინიშნება განსაკუთრებით დიდი კაპიტალდაბანდებები კერძო სექტორის მხრიდან - რაც თავისთავად ინფრასტრუქტურის მოწესრიგებას, აღჭურვილობის განახლებას და პროფესიონალი გამყოლების/გიდების საერთაშორისო დონის გადამზადებებს გულისხმობს.

სამწუხაროდ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ეკოტურისტული მიმართულებების ხელისშემწილ ფაქტორებს შორის სახელდება არასათანადო საკანონმდებლო და ინფორმაციული მხარდაჭერა, უკონტროლო მშენებლობების ფონზე, საფრთხე შექმნილი ბუნებრივი გარემოს ავთენტურობაზე, ადგილობრივი მოსახლეობის ნაკლები ინფორმირებულობა ეკოტურიზმის პრინციპებსა და მისგან მოსალოდნელ პოზიტიურ ფაქტორებზე (სურათი 2.).

სურათი 2. ეკოტურიზმის განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორები საქართველოში

არაა გასაკვირი ის ფაქტიც, რომ ეკოტურიზმის ხელისშემწყობ ფაქტორებად საქართველოში გიდები ასახელებენ ბუნებრივ, გეოგრაფიულ გარემოპირობებს, ქართულ კულტურასა და ტრადიციებს, მრავალფეროვან სამხარეულოს და კულტურულ ძეგლებს, დაცული ტერიტორიების და ენდემური ჯიშების სიმრავლეს, რეგიონების (განსაკუთრებით მაღალმთიანი) ჯერ კიდევ შენარჩუნებულ ავთენტურობას - მთელ რიგ შემთხვევებში პროფესიონალი გიდების არსებობას.

ამ ეტაპისთვის, ქართული ეკოტურიზმის ხელისშემწეელი ფაქტორები, შეიძლება ითქვას პირდაპირ კორელაციაშია მისი ხელშეწყობის ფაქტორებთან და თუ არ მოხდა მათი ურთიერთთანამშრომლობა - ანუ, არსებული ნაკლოვანებების გამოსწორება და მათი ხელისშემწყობ ფაქტორებად გადაქცევა - ეკოტურიზმი არსებულ პერსპექტივებსაც დაკარგავს.

სწორედ ამ გზით იქნება შესაძლებელი ეკოტურიზმის ჯერ-ჯერობით შემაფერხებელი გარემოებების, მის წამახალისებელ ფაქტორებად ქცევა და მათი იმდაგვარი კორელაცია, რომ ეკოტურიზმი საქართველოში მხოლოდ ბუნებრივ გარემო ფაქტორებზე კი არ იყოს დამოკიდებული, არამედ ადამიანურ - ხელოვნურად შექმნილ, თუმცა ბუნებრივად მხარდაჭერილ მახასიათებლებზეც.

დასკვნა

კვლევა ნათლად ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ სწორედ საკანონმდებლო და ინფორმატიული მხარდაჭერის არარსებობა, ბიზნეს სექტორის და ადგილობრივი მოსახლეობის არასათანადო ჩართულობა და მთელ რიგ შემთხვევებში საჭირო ინფრასტრუქტურის და აღჭურვილობის არარსებობა აფერხებს და არღვევს ბუნებრივად არსებულ განვითარების წინაპირობებს - რაც ეკოტურიზმის შემაფერხებელ ფაქტორებად გვევლინება. კვლევით მიღებული ანალიზიდან გამომდინარე რეკომენდაციებს წარმოადგენს: 1. რეგიონებში ეკოტურიზმის განვითარები პროპაგანდა მარკეტინგული კომუნიკაციის საშუალებით, რაც გამოიწვევს საზოგადოების ცნობადობის გაზრდას და მათ ჩართულობას განვითარების პროცესებში; 2. რეგიონების მიხედვით პერსპექტიული ეკოტურისტული მიმართულებების განსაზღვრა, რაც თავის მხრივ ხელს შეუწყობს რეგიონებს თანაბრად განავითარონ ტურისტული პოტენციალი. აღნიშნული ღონისძიება წახალისებს ბიზნეს სექტორს - ეკოლოგიური ტურიზმის სხვადასხვა მიმართულებაში ინვესტირებისათვის. 3. ეკოტურიზმის გიდის, როგორც პროფესიის დანერგვა და ამ ეტაპზე მომუშავე გიდების გადამზადება, სერტიფიცირება და მათთვის თეორიული ცოდნისა და პროფესიული უნარების მიცემა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დაცული ტერიტორიების სააგენტო. (2022). მოპოვებული www.apa.ge: <https://apa.gov.ge/ge/statistika/vizitorta-statistika/2022-wlis-vizitorta-statistika-daculi-teritoriebis-mixedvit-დან>
2. კერესელიძე, ბ. (2020). *ეკოტურიზმი – ტურიზმის მდგრადი განვითარების საწინდარი*. მოპოვებული geoeconomics.ge/?p=12849-დან
3. მეტრეველი, მ. (2012), გარემო და ეკოტურიზმის მენეჯმენტი, ფავორიტი პრინტი, თბილისი
4. მეტრეველი, მ. (2004), ტურიზმი და გარემოს დაცვა - ეკოტურიზმის საფუძვლები, ფორმა, თბილისი
5. მეტრეველი, მ. (2007), კახეთი - ვაშლოვანისა და ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები - გზამკვლევი ტურისტებისათვის, საგამომცემლო სახლი "GAT", თბილისი
6. Lorena Rivera, L., & Sacha , W.-V. (2022). *Global Innovation Index 2022*. World Intellectual Property Organization (WIPO).
7. UNWTO. (2021, 8 7). <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>. Retrieved from unwto.org: www.unwto.org; <https://www.unwto.org>

The role of ecotourism in sustainable development of Georgian tourism

*Metreveli Marina,
Professor of Georgian Technical University*

*Otar Japaridze
East European University, PhD student*

Abstract

The necessity of environment and development policy consideration in single context has been widely recognized after that “sustainable development” has been identified as a guiding principle of social development.

Discussion of environmental aspects in combination with tourist industry has become one of the main sectoral challenges for many countries.

Under conditions of high pace of live and urbanization engrained in the contemporary world, ecotourism has established as one of the top-priority directions. Both the World Tourism Association and Georgian National Tourism Administration have recognized ecotourism as a priority area. It has turned into very important factor of sustainable development of the world.

Based on the above-mentioned, the work is devoted to preservation of ecotourism potential of Georgia and identification of measures to be carried out for its development.

Main directions and current problems of ecotourism are described in the work; opportunities for its development are determined; the empiric study is given, as well, which is aimed to disclosure of factors inhibiting and promoting ecotourism development in Georgia.

Resulting from the mentioned study and analysis of a survey conducted among guides engaged in ecotourism, the urgent issues of subject under study have been determined.

The main objective of the work is to introduce recommendations elaborated as a result of conclusions drawn based on the study and to use them for development and promotion of ecotourism – one of the most important forms of tourism.

Key words: forms of ecotourism, sustainable tourism, protected areas, guide, local population.